

«ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ»

Այս ֆանի մը տողերով կը փափափիմ իմ մասնաւոր գնահատութիւնս յայտնել Պր. Ա. Նաւարեանին Կոչնակի մէջ երեսցած իր «Քրիստոնէութեան Յաղթանակը» վերնագրով յոյժ արժեքաւոր յօդուածաշարքին համար: Երկար տարիներու ընթացքին առաջին անգամ է որ հայ գրող մը, հայերէն լեզուով, այսֆան քանաւոր ու տրամաբանական կերպով, ինչպէս նաեւ գեղեցիկ եւ առիմֆնող ոճով, կը ներկայացնէ, կը նկարագրէ կեանքի մեծագոյն իտեալը՝ Քրիստոնէութիւնը, եւ անոր հեղինակը՝ Աստուծոյ Որդին:

Ի սրտէ կը շնորհաւորեմ Պր. Նաւարեանը իր ունեցած հոգեկան կենսատու լոյսին, ուղիղ դատողութեան եւ գրելու բացառիկ կարողութեան համար: Բոլորովին վստահ եմ թէ իր յօդուածաշարքը շատ խոր եւ շինարար ազդեցութիւն ի գործ դրաւ Կոչնակի ընթերցողներէն անոնց վրայ որոնք նշմարտութենէն ազդուելու ազնիւ ընդունակութեամբ օժտուած են:

Երկար ու երջանիկ կեանք կը մաղթեմ Պր. Նաւարեանին:

Ուեսթ Նիւ Եորք

ՍԱՂԷՄ

ՀԱՅՅ. ԱՌԱՔ. ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՅՆԵՐՈՒ ԾԱԳՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ

Կիրակնօրեայ դպրոցի ներկայ դրութիւնը ծագում առած է 1780ին, Անգլիոյ Ռօպըրթ Ռէյֆսի ջանքերով: Սկզբնական շրջանին բուռն հակառակութիւն մը յառաջ եկած է այս շարժումին դէմ . . . : Ապա մուտք գործած է Ամերիկա, հոն եւս սկզբնական շրջանին նոյն դժուարութիւններով, բայց ի վերջոյ յաջողած: Այսօր թէ՛ Անգլիոյ եւ թէ՛ Ամերիկայի մէջ պարտադիր է Կիրակնօրեայ դպրոցը երկրի բոլոր գաւակներուն համար անխտիր . . . :

Միջանկեալ ըսեմ, որ մտերիմներէս ոմանք լաւ օրերուն Գահիրէի (Եգիպտոս) կ'արհամարհէին Կիրակնօրեայի գործը. այսօր անոնցմէ շատեր Ամերիկա կը գտնուին եւ կը լսեմ որ ոմանք Կիրակնօրեայի ուսուցիչ են դարձեր . . . Ժամանակը մեծագոյն դաստիարակն է . . . :

Մեր մէջ, Կիրակնօրեայ դպրոցներու ներկայ դրութիւնը պաշտօնապէս կիրարկուի սկսաւ 1929էն առիւն, երջանկայիշատակ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Տ. Սահակ եւ Բարգէն կաթողիկոսներու ձեռամբ, կրելով Հայաստանեաց Կիրակնօրեայ դպրոցներ անունը:

Ինչպէս Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ, նոյնպէս Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ սկզբնական շրջանին մեծ դժուարութեանց բախեցաւ այս շարժումը, բայց ի սպառ անհետացած են այդ բոլորը: Իւրաքանչիւր հայ անհատ համոզուած է անոր կատարելի կարեւոր դերին, ֆրիստոնէական, եկեղեցական եւ ազգային ու հայրենասիրական մարգերու մէջ:

Թէ ի՞նչ էին սկզբնական շրջանին մեր մէջ ընդդիմութեանց պատճառները. . . Կիրակնօրեայ դպրոցի ներկայ դրութեան գործադրութեամբը մեր գաւակները

կ'առաջնորդենք դեպի բողոքականություն, քանի որ բողոքական ծագում ունի ան . . . :

Այո, կ'ընդունիմ թե Կիրակնօրեայ դպրոցները ծագում առած են Արեւմտեան աշխարհէն, մամաւանդ Բողոքական յարանուանութենէն:

Նախքան այս դրութեան կիրարկումը, անոնք եւս իրենց երկիրներուն մէջ պէտք չէին զգար նման շարժումի մը, քանի որ իրենց դպրոցներէն ներս պէտք եղած չափով կը տրուէին այդ դասերը: Իսկ մեր պատմութենէն գիտենք արդէն որ Ոսկեդարէն մինչեւ 19րդ դարու վերջին քառորդը տակաւին մեր դպրոցները կրօնական բնոյթ կը կրէին, դպրոցի վարիչները եկեղեցականներ էին, իսկ ուսման գլխաւոր առարկան կրօնաբարոյական նիւթն էր . . . :

Ուրեմն եթէ մեզի չափ քաղաքակիրթ ազգեր զգացին անհրաժեշտութիւնը այս դպրոցին, մեզմէ շատ աւելի մոլեռանդ ու կարգապահ եղող կաթոլիկ աշխարհը սկզբունքով ընդօրինակեց զայն, յարմարեցնելով իր վարդապետութեան, իր ծէսին եւ իր կենցաղին, ու այլ քրիստոնեայ բոյր եկեղեցիներ, - սխալ մը ըրած կ'ըլլանք մենք ալ եթէ փորձենք օգտուիլ անկէ, այդ յարմարեցնելով մեր վարդապետութեան, մեր եկեղեցիին, մեր պատմութեան, մեր լեզուին եւ մեր կենցաղին . . . :

Միթէ կը մերժենք որեւէ նորութիւն որ կու գայ արեւմուտէն եւ կամ օտար որեւիցէ ազգէ, երբ ան կը նպաստէ մեր կեանքի վերելքի զարգացման . . . :

թ.- Որպէս թէ աւելի կը ծանրաբեռնենք մեր մանուկները նկատելով որ Կիրակին (կամ Շաբաթը) միակ առիթն է իրենց հանգիստին: Նախ ըսեմ որ Կիրակնօրեայ դպրոցը ո՛չ մէկ յոգնութիւն կը պատճառէ մանուկին կամ աշակերտին. ընդհակառակը հոն անկիւն առիթը ունի երգելու, արտասանելու, պարելու, խաղալու, պատմութիւններ լսելու, որոնք հաճոյք կը պատճառեն մանուկին կամ աշակերտին . . . իսկ եթէ պահ մը խորհիմք թէ իսկապէս յոգնութիւն պիտի պատճառէ մանուկին, լաւ է զինք ազատ ձգել . . . կը խորհի՞ս թէ հանդարտ պիտի մնայ ան: Ընդհակառակը թէ՛ ինք պիտի յոգնի եւ թէ պիտի յոգնեցնէ, եւ կամ փողոցները պիտի թափառի եւ կամ հրաշագործ գործիքը T.V. դիտէ, եւ կամ աւելի հրաշագործ հեռածայնի գործիքով . . . :

Իսկ ի՞նչ կը վերաբերի ծնողաց հետաքրքրութեան, հանդէպ իրենց զաւակներուն դաստիարակութեանը, օգտուելով Կիրակիի, Շաբաթի կամ "Weekend holidays" կամ "vacation" դադարներէն . . . երանի՜ թէ հարիւրին տասը համեմատութեամբ ունենայինք նման ծնողներ, որոնք հետամուտ ըլլային առիթներ օգտագործելով դաստիարակել իրենց զաւակները: Այո, անոնք իրենց տուններէն ներս թղթախաղի եւ խմիչքի սեղաններուն սեղանակից կ'ընեն իրենց զաւակները, անհամ ու անիմաստ խօսակցութեանց եւ տեսարաններու, բուժաւորելով մատաղ ու անմեղ հոգիները փոքր տարիքէն . . . : Իրենց հետ կը նախընտրեն պտտցնել այցելութիւններու, պարահանդէսներու կամ հաճոյքի ու վայելքի վայրեր ու մինչեւ ո՛ւշ գիշերուան ժամերուն, մինչեւ յաջորդ օրուան առաւօտեան ժամերուն . . . Մեր զաւակները յանցանք չունին, նոր սերունդը յանցանք չունի, այլ մենք ենք յանցաւորը:

Կիրակնօրեայ մեր դպրոցը մեր զաւակներուն եկեղեցին է: Մենք եկեղեցի եկած չունինք եւ չենք ալ մտածեր մեր զաւակներուն եկեղեցիին:

* * *

Ի՞նչ է Հայց. Առաք. եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ դպրոցին ուսումնական ծրագիրը եւ ինչ եմ անոր օգուտները եկեղեցական, կրօնաքարոյական ու ազգային ու հայրենասիրական գետնի վրայ:

Կիրակնօրեայ դպրոցի ուսման գլխաւոր առարկան Աւետարանն է: Իբր ազգ մեզ բնորոշող ամենէն յատկանշական ստորոգելին մեր կրօնասիրութիւնն է: Ու այդ կը տեսնենք, թէ՛ մեր գրականութեան, թէ՛ արուեստին եւ թէ՛ այլ մարզերուն մէջ: Մեր շարականներն ու անոնց երաժշտութիւնը, մեր պատարագի փառաւոր երգեցողութիւնը՝ խօսուն փաստերն են այդ իրականութեան: Այս բոլորը անշուշտ յառաջ եկած են երբ ազգովին՝ Առաջին Ազգ. ընդունած ենք քրիստոնէութիւնը, հիմ ունենալով Աւետարանը:

Կիրակնօրեայ Դպրոցի ծրագրին մաս կը կազմեն նաեւ ուսուցումը մեր եկեղեցւոյ ծէսին, մեր եկեղեցւոյ աւանդութիւններուն, սովորութիւններուն, մեր հոգեպարար շարականներուն եւ Աստուծոյն տանող փերացնող աղօթքներուն, գորս իրենց հոգութիւնով հիւսած են մեր հայրապետները:

Աշխարհ մեզ կը ճանչնայ իբրեւ հաւատացեալ, ուշիմ, ձեռներէց, վստահելի, աշխատասէր ու մաքուր նկարագրի տէր ազգ մը:

Մենք աւանդապաշտ ժողովուրդ ենք, մենք տակաւին մեր տուններէն ներս պահած ենք տարիքի յարգանքն ու հիւրին մեծարանքը, մենք տակաւին չենք կորսնցուցած հաւատքը, եւ ընտանեկան սրբութիւնը կը նկատենք ամուր հիմը ցեղային մեր նկարագրին եւ կը փափաքենք որ այդպէ՛ս ալ շարունակեն նաեւ մեր զաւակները: Պէտք է մեր կարելի բոլոր միջոցներով՝ տունով, դպրոցով, եկեղեցիով եւ մեր բոլոր միութիւններով եւ կազմակերպութիւններով, անխտիր թիկունք կանգնինք ազգային ոգիի զօրացման, որպէս զի մեր զաւակները միանան հայ մեծ ընտանիքին եւ զգան արդար հպարտութիւնը հայ ըլլալուն, գիտնան սիրել իրենց տունը, իրենց ժողովուրդը՝ ու իրենց հայրենիքը:

Կիրակնօրեայ դպրոցի նպատակը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ շարունակել Հայ Դպրոցին նուիրական սուրբ գործը:

Սուրբոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, Եւրոպայի, Աւստրալիոյ եւ ընդարձակ Ամերիկայի մէջ Կիրակնօրեայ վարժարանները բեղուն եւ յաջող վիճակի մէջ են:

Այս կոչը կ'ուղղենք նաեւ Գանատահայ մեր ազնիւ ժողովուրդին անգամ մը եւս յիշեցնելու եւ շեշտելու համար, թէ Հայց. Առաքելական Սուրբ եկեղեցին, կրցանովեհեր քալել դարերու ընդմէջէն, մոյն ա'յդ եկեղեցին, այսօր կոչուած է առաւել ու առաւել եւս կարեւոր եւ մեծ դեր մը կատարել իր ազգապահպանման, հայապահպանման ու հայակերտման սրբազան գործին մէջ . . . :

Գուրգուրանք ազգովին մեր մայր եկեղեցւոյ աւանդութիւններուն վրայ եւ թող չտանք որ մարի Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի կանթեղին դարաւոր լոյսը . . . :

Անգամ մը եւս կրկնենք սաղմոսերգութիւն խրատը.

- «Եթէ ոչ Տէր շինէ գտուն իւր, ի մանիր (ի գուր) վաստակին շինողք մորա: «Եթէ ոչ Տէր պահէ զհաղաք, ընդունայն տմին պահապանք մորա» (Սաղմ. ձեռ. 1-2):